

Sinema Eserleri

Banu Bilge SARIHAN

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı.,
bbsarihan@yahoo.com, (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri	ÖZ
<p>Makale Geçmişi Geliş: 31.01.2022 Kabul: 09.03.2022 Yayın: 11.03.2022</p> <p>Anahtar Kelimeler: Sinematografik çalışma, Sinema eserinin türleri, Sinema Eserlerinin Tescili, Hak sahipliği, Sinema eserlerinde hukuki koruma.</p>	<p>Fikri Mülkiyet Hukuku açısından, fikir ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, merkez kavram olarak “eser” kavramını benimsemiştir. Bu bağlamda eser, eserden doğan mali ve manevi hakların kaynağını teşkil etmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.1/B uyarınca eser, sahibinin hususiyetini taşımakta olan ilim-edebiyat, musiki, güzel sanat ve sinema eserlerinden birine dahil her çeşit fikir ve sanat ürünü olarak hüküm altına alınmıştır. Yine aynı Kanun’da sinema eserinin tanımına da yer verilmiştir. Çalışmamızda öncelikle eser kavramı ve unsurları ele alınmıştır. Daha sonra sinema eserleri kavramı, sinema eserlerinin unsurları ve türleri, koruma koşulları, zorunlu tescil ve sinema eserlerinden doğan hak sahipliği, hakların korunması ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda sinema eserleriyle ilgili hukuki düzenlemelere de metin içinde yer verilmiştir. Hukuki düzenlemelerin de somut olaya nasıl yansıtıldığına ilişkin değerlendirmeler yapılmış yargı kararları ve doktrin görüşlerine de yer vermeye çalışılmıştır.</p>

Cinematographic Works

Article Info	ABSTRACT
<p>Article History Received: 31.01.2022 Accepted: 09.03.2022 Published: 11.03.2022</p> <p>Keywords: Cinematographic works, Types of cinematographic work, Registration of cinematographic works, Right ownership, Legal protection of cinematographic works.</p>	<p>In terms of Intellectual Property Law, Law No. 5846 on Intellectual and Artistic Works regarding the protection of intellectual and artistic works has adopted the concept of “work” as the central concept. In this context, the work constitutes the source of the economical and moral rights arising from the work. According to Article 1/B of the Law on Intellectual and Artistic Works, a work is regulated as any kind of intellectual and artistic product, including one of the science-literature, music, art and cinematographic works that the characteristics of the owner. The aforementioned Law also includes the definition of a cinematographic work. In our study, first of all, the concept of the work and its elements are discussed. Afterwards, the concept of cinematographic works, the elements and types of cinematographic works, the conditions of protection, compulsory registration and right ownership arising from cinematographic works, protection of rights are evaluated in detail. In this context, legal arrangements related to cinematographic works are also included in the text. Evaluations have been made about how legal arrangements are also reflected in practice. Judicial decisions and doctrinal views are also included.</p>

Atf/Citation: Sarihan, Banu Bilge. (2022). Sinema Eserleri, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), s.92-121.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)”

GİRİŞ

Türk Hukukunda sinema eseri, FSEK. 5. madde uyarınca “*her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi*” şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca sağlanmış olan himaye, eserin tespit edildiği materyalden bağımsız olup hareketli görüntünün tespitinde hangi kayıt tekniğinin kullanıldığına, hareketli görüntü dizisinin içeriğine ve hangi formatta çekildiğine bakılmayacaktır. Korumanın sağlanmasının şartı olarak hareketli görüntü dizisinin varlığı ve sahibinin hususiyetini taşıması önem arz etmektedir. Sinema eserlerinde ifade aracı hareketli görüntüler (resimler) dir. Tek tek resimlerde bir hareket ve canlılık niteliği yoktur. Kanun koyucu, sinema eserlerinin bu niteliği nedeniyle bunları ayrı bir kategori olarak düzenlemiştir.

Sınırlı sayı ilkesi uyarınca Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda eserler dört grup halinde belirtilmiştir. Eser grupları sayılmış olan gruplarla sınırlı olmasına karşın bunların altında yer alan eser çeşitleri örnek kabilinden belirtilmiştir. Bu bağlamda kanundaki unsurları taşıyan yaratımların tamamı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında sinema eseri vasfına haiz olacak ve hukuki korumadan yararlanacaktır. FSEK. 5. maddesi uyarınca sinema eserlerinin türleri “*her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri*” şeklinde örneklendirilmiştir.

Çalışmamızda öncelikle eser kavramı ve unsurları ele alınmıştır. Akabinde sinema eseri kavramı üzerinde durulmuş ve sinema eserlerinin hukuki durumuna uluslararası düzenlemeler ve iç hukuk penceresinden bakılmıştır. Devamında sinema eserlerinin unsurları başlığı altında yapısal ve teknik unsurlar üzerinde durulmuştur. Özellikle yapısal unsurlar bağlamında senaryo-diyalog, özgün müzik, yönetim, yapım, icracı sanatçılar kavramları açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Sinema eserlerinin türleri meselesi de ele alınarak sinema eseri vasfı tartışmalı olan türler bakımından da değerlendirme yapılmıştır. Bir sinema eserinin korunması için gerekli olan unsurların neler olduğu da belirtilmiştir. FSEK. m.13 bağlamında zorunlu tescil konusuna da işaret edildikten sonra sinema eserinde kimlerin hak sahibi veya bağlantılı hak sahibi olacağı üzerinde durulmuştur. Ayrıca sinema eserlerinden doğan manevi ve mali haklar konusunda da açıklamalar yapılmıştır. Son olarak da bu hakların nasıl korunacağına yönelik değerlendirmeler de bulunulmuştur. Tüm bu kapsamda ilgili olduğu ölçüde her başlıkta doktrin görüşlerinden de yararlanılarak tartışmalı noktalardaki belirsizlikler giderilmeye çalışılmıştır.

I. GENEL OLARAK ESER KAVRAMI VE UNSURLARI

A. Genel Olarak Eser Kavramı

“*Sinema eserleri*” konusunda öncelikle eser kavramının değerlendirilmesi gerekir. Bu doğrultuda eser kavramı sözcük anlamı itibariyle TDK.’da “*Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt*” şeklinde tanımlanmıştır¹.

¹ TDK., Güncel Türkçe Sözlük.

Hukuk düzeni açısından her fikir ürünü hukuki koruma altına alınmamıştır. Bu doğrultuda insanın sınırsız üretme kabiliyeti de göz önünde bulundurulduğu takdirde her ürünün korunması mümkün olmamakla beraber gerekli bir nitelik de teşkil etmemektedir. Nitekim getirilecek olan kısıtlamaların üçüncü kişilerin de özgürlüğünü kısıtlayacak olması göz önünde bulundurulduğunda hangi şartlar altında koruma sağlanacağı hususunda bir hukuk politikası geliştirilmesi zaruri bir hale gelmiştir.²

B. Eser Kavramının Unsurları

Önceki Borçlar Kanunu'nda *"istisna sözleşmeleri"* olarak adlandırılmış olan *"eser sözleşmesi"*, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenleme alanı bulmuştur. TBK. m.470 uyarınca eser sözleşmesi, *"yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşme"* şeklinde tanımlanmıştır. Eser hususunda *"maddi eser"* kavramı esas alındığı takdirde yüklenicinin iş görmesi neticesinde ortaya konulan ve iş sahibine teslim ile mükellef olduğu sonuç olarak tanımlanabilecektir. Bu sebepten mütevellit eser sözleşmesi anlamındaki *"eser"* ile fikir ve sanat hukuku anlamındaki *"eser"* birbirinden ayrılmaktadır³.

Fikri Mülkiyet Hukuku açısından, fikir ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, merkez kavram olarak *"eser"* kavramını benimsemiştir. Bu bağlamda eser, eserden doğan mali ve manevi hakların kaynağını teşkil etmektedir. FSEK. m.1/B uyarınca *eser*, sahibinin hususiyetini taşımakta olan ilim-edebiyat, musiki, güzel sanat ve sinema eserlerinden birine dahil her çeşit fikir ve sanat ürünü olarak hüküm altına alınmıştır. Ayrıca müstakil eser sahibinin haklarına zarar verilmemesi suretiyle oluşturulup sahibinin hususiyetini taşıyan işlemler ve derlemeler eser olarak kabul edilmektedir⁴.

5846 sayılı yasanın 1/B maddesinin a bendinde eser şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleridir."

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun işleme ile ilgili 6. maddesine yapılmış olan eklemede 1/B maddesine benzer bir hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm uyarınca;

"İstifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyen hususiyetini taşıyan işlemler, bu kanuna göre eser sayılır."

Yasanın lafzından hareketle, bir fikri çabanın eser olarak nitelendirme ve bu nitelendirme neticesinde hukuki çerçevede koruma sağlanabilmesi açısından objektif ve subjektif iki unsurun bir arada bulunması gerektiği neticesi ortaya çıkmaktadır⁵.

1. Subjektif Unsur

Eserin unsurlarından subjektif unsur, eser sahibinin hususiyetini taşımasını ifade etmektedir. Subjektif unsur, eser sahibinin fikri çabası ve yaratma yeteneğine ilişkindir. Bu

² Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel. *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s.40.

³ Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 2.Baskı, İstanbul, 2017, s. 315-318.

⁴ Suluk/Karasu/Nal, s.40.

⁵ Kılıçoğlu, Ahmet M. *Sinai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*, 6.Baskı, Ankara, 2020, s. 111-113.

doğrultuda eserin, sahibinin kişiliğini ve bireyselliğini veya yaratıcı katkısını sağlaması gerekmektedir. Eser ancak gerçek kişiler tarafından yaratılabilir. Bu doğrultuda, tüzel kişilerin eser yaratmaları ve ortaya konulacak olan fikri çaba neticesinde eser sahibi olmalı mümkün değildir. Nitekim, insanın eserini yaratması sürecinde çeşitli yardımcı araçlardan yararlanmış olması, eser niteliğini ortadan kaldırmamaktadır.

Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu, fikri çabaların hak olarak korunabilmesi bağlamında “mutlak yenilik” unsurunun bulunması hususunu zorunlu tutmuştur. Mevcut olan eserlerden yararlanmak suretiyle ortaya konulmuş olan fikri çabalar da “yeni” kabul edilir ve eser olarak korunurlar.

Ancak yapılmış olan yararlanmanın FSEK. m.35. maddesi uyarınca belirtilmiş olan “iktibas serbestisi” çerçevesinde sınırlı olmalıdır⁶.

2. Objektif Unsur

Eserin unsurlarından objektif unsur, “yasada öngörülen eser gruplarında yer alma”yı ifade etmektedir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, sınırlı sayı ilkesini (numerus clauses) benimsemek suretiyle dört eser grubu öngörmüştür. İlgili kanun uyarınca fikri çaba sonucu yaratılmış olan ürün, bu dört eser grubundan birisi çerçevesinde değerlendirilmediği takdirde eser sayılmayacak ve fikri haklara ilişkin korumadan yararlanamayacaktır. Aynı ilke işlemler ve derlemeler hususunda da söz konusu olacaktır. Bu bağlamda, FSEK. 6. maddesi uyarınca asıl esere bağlı ve asıl eserden yararlanılarak ortaya konulan işleme ve derlemeleri de sınırlı bir şekilde saymıştır⁷.

Nal/Suluk ise Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu bağlamında ilişkin maddede sınırlı sayı (numerus clauses) ilkesi benimsenmek suretiyle eser gruplarının sayılmasını şekil şartı olarak kabul etmiş, objektif unsuru “objektif olarak algılanabilme” şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda eserin doğrudan veyahut dolaylı yoldan algılanabilmesi gerekli ve yeterli sayılmıştır. Objektif şart bir eserin korunabilmesi için bir eşya üzerinde somutlaşması şeklinde anlaşılması gerekmekte olup üçüncü kişilerin algılayabileceği nitelikte olması aranmaktadır⁸.

3. Alenileşme ve Yayınlanmış Olma Unsuru

Öğretide savunulmuş olan bir görüş uyarınca, eserin fikir ve sanat hukuku kapsamında korunabilmesinin şartı olarak eserin kamuya sunulmuş olması, yani eser sahibinin mahremiyetinden çıkmak suretiyle üçüncü kişiler tarafından erişilebilir bir konuma gelmesinin eserin unsurlarından biri olduğu savunulmaktadır. Bu görüşe göre, kamuya sunulmamış olan bir eser, ancak sahibinin kişilik alanında bir hukukî varlık ve değerini ifade ettiği ve fikir ve sanat hukuku alanında himaye görmeyeceği savunulmaktadır. Bu bağlamda, alenileşmemiş ve yayımlanmamış bir eseri ancak kişiliğin korunmasına dair hükümler çerçevesinde korumak mümkün olur. Çünkü alenileşmemiş bir eser, bu haliyle eser olarak değerlendirilmeyip ancak kişinin mahremiyeti kapsamında anlam ifade eden bir varlık olarak kabul görmektedir. Üçüncü

⁶ Kılıçoğlu, s.113-122.

⁷ Kılıçoğlu, s.122.

⁸ Suluk/Karasu/Nal, s.45-46.

kişiler bakımından eser sayılabilmesi için eserin mutlak surette kamuya sunulması gerekli olduğu belirtilmektedir.⁹

II. SİNEMA ESERLERİ KAVRAMI VE BUNA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

A. Sinema Eserleri Kavramı

Sinema kavramı, sözlük anlamı itibarıyla “Güzel sanatların dalı olarak yansıtılmaya uygun olan filmleri gerçekleştirme ve yaratma sanatı, beyaz perde, yedinci sanat, herhangi bir hareketi düzenli aralıklarla parçalara bölerek bunların resimlerini belirleme ve sonra bunları gösterici yardımıyla karanlık bir yerde, bir ekran veya perde üzerinde yansıtarak hareketi yeniden oluşturma işi” şeklinde tanımlanmıştır¹⁰.

Hukuk düzeni ekseninde yapılacak değerlendirme doğrultusunda sinema eserleri, 2 Ekim 1992 tarihli “Sinematografik Ortak Yapım Üzerine Avrupa Sözleşmesi”¹¹ kapsamında, Sözleşme’nin üçüncü maddesine göre “Sinematografik Çalışma” teriminin; “Sinemalarda gösterilmek üzere tasarlanmış ve her bir Tarafın yürürlükteki film endüstrisini düzenleyen şartlarına uyan özellikle film (fiction), çizgi film ve belgesellerin sinematografik çalışmaları, orta veya herhangi bir uzunluktaki bir çalışma anlamında” kullanılacağı belirtilmiştir. Türkiye’nin de taraf olduğu Bern Sözleşmesi’ne¹² göre ise “sinema eseri” sözleşmenin ikinci maddesi uyarınca; “Sinema tekniğine benzer bir yöntemle elde edilen sinematografik eserler” olarak ifade edilmiş olmakla beraber sinema eserinin konusu, içeriği, şekli veyahut amacına ilişkin herhangi bir ölçüte yer verilmemiştir¹³.

Türk Hukukunda sinema eseri, FSEK. 5. madde uyarınca “her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi” şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca sağlanmış olan himaye, eserin tespit edildiği materyalden bağımsız olup hareketli görüntünün tespitinde hangi kayıt tekniğinin kullanıldığına, hareketli görüntü dizisinin içeriğine ve hangi formatta çekildiğine bakılmayacaktır. Korumanın

⁹ Ateş, Mustafa. “Fikir ve Sanat Eserlerinin Kamuya Sunulması: Alenileşmemiş ve Yayınlanmamış Eserler Fikri Hukuka Göre Korunamaz mı?”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, S.23, C.3, 2006, s. 227-229.

¹⁰ TDK, Güncel Türkçe Sözlük..

¹¹ “Sinematografik Ortak Yapım Üzerine Avrupa Sözleşmesi”, 14.4.2004 tarihli 25433 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olan “Sinematografik Ortak Yapım Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ile onaylanmıştır. bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc088/kanuntbmmc088/kanuntbmmc08805115.pdf. Erişim Tarihi: 05.11.2020.

¹² Türkiye öncelikle 1 Ocak 1952 tarihinde Bern Sözleşmesi’nin 1948 yılında tadil edilmiş olan metnine katılmış, 07.07.1995 tarih ve 4117 sayılı “Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde Değişiklik Yapan ve 1979’da Tadil Edilen Paris Metnine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun” ile de Bern Sözleşmesi’nin en son haline taraf olmuştur. 2341 sayılı 12/07/1995 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. bkz. <https://www.telifhaklari.gov.tr/Edebiyat-Ve-Sanat-Eserlerinin-Korunmasına-Iliskin-Bern-Sozlesmesi> Erişim Tarihi: 05.11.2020. Daha fazlası için: Hırş, Ernst. “Bern Sözleşmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.7, C.1, 1950, DergiPark, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42974/520289>, Erişim Tarihi: 05.11.2020.

¹³ Bulut, Beste. *Sinema Eserlerinde Hak Sahipliği*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s.31-32.

sağlanmasının şartı olarak hareketli görüntü dizisinin varlığı ve sahibinin hususiyetini taşıması önem arz etmektedir.¹⁴ Sinema eserlerinde ifade aracı hareketli görüntüler (resimler) dir. Tek tek resimlerde bir hareket ve canlılık niteliği yoktur. Kanun koyucu, sinema eserlerinin bu niteliği nedeniyle bunları ayrı bir kategori olarak düzenlemiştir¹⁵.

Sinema eseri, sinema tekniğinin kullanılması vasıtası ile meydana getirilmiş olan ve hukuk düzenince hükmolunan eser sayılma şartlarına haiz fikir ve sanat ürünü olarak tanımlanabilir. Esas itibarıyla bakıldığında sinema, birleştiğinde anlamlı bir bütün ortaya koyacak olan ve film üzerine kaydedilmiş olan durağan görüntülerin projeksiyon veyahut başka bir araç yardımıyla yeterli bir hızda, görüntünün elde edilebileceği başka bir yere yansıtılması suretiyle hareketli bir görünüm elde edilmesi yöntemini ifade eder¹⁶.

B. Sinema Eserlerine İlişkin Hukuki Düzenlemeler

1. Sinema Eserleri Yönünden Hükümler İçeren ve Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmelerde

Bern Sözleşmesi, sinema eserlerini düzenleyen ilk uluslararası sözleşme olma özelliğine haizdir. Sözleşmenin en önemli özelliklerinden bir tanesi, üye devletler arasında bir birlik oluşturulmasını sağlamak amacıyla “karşılıklılık ilkesi”ni benimsemesidir. Sözleşme, 1886 yılında kabul edilmiş olup 1896 yılında Paris’te, 1908 yılında Berlin’de, 1914 yılında Bern’de, 1928 yılında Roma’da, 1948 yılında Brüksel’de, 1967 yılında Stockholm’de ve 1971 yılında Paris’te olmak üzere 8 kez değişikliğe uğramıştır. Sinema eserleri ise, 1908 Berlin değişikliği ile koruma kapsamına alınmıştır. Sinema eserlerinin sözleşme kapsamında ayrı bir eser türü olarak kabul edilmesi, 1948 tarihli Brüksel değişikliğiyle mümkün olabilmiş ve sözleşmenin 2. maddesi uyarınca “*Sinema tekniğine benzer bir yöntemle oluşturulmuş eserler de sinema eseri sayılırlar.*” şeklinde düzenlenmiştir. 1967 Stockholm değişikliği ile “*Sinema tekniğine benzer bir görsel efektle oluşturulan eserler de sinema eseri sayılırlar.*” şeklinde ifade edilmiştir. Türkiye, 1951 yılında Sözleşme’nin 1948 Brüksel metnine, 1995 yılında da 1979 Paris metnine katılmıştır¹⁷.

1961 yılında yürürlüğe giren Roma Sözleşmesi, bağlantılı hak sahiplerine ilişkin düzenleme içeren ilk sözleşme niteliğindedir. Sözleşme, sinema eserleri açısından bir yenilik getirmemekte olup, sinema eserleri üzerinde bağlantılı hak sahibi olan yapımcıların, sahip oldukları hakla getirmiş olduğu ilgili düzenlemeleri nedeniyle önem arz etmektedir. Türkiye, 7 Temmuz 1995 tarih ve 4116 sayılı Kanun ile Roma Sözleşmesi’ni kabul etmiştir¹⁸.

1996 yılında WIPO tarafından hazırlanan WCT ve WPPT, 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. WCT, hareketli resimleri içeren görsel işitsel çalışmalar hakkında düzenlemeler getirmiş olup, sinema eserlerini de kapsar şekilde, dijital ortamda eserlerin izinsiz çoğaltılması konusunda koruma sağlamıştır ve dolaylı temsile ilişkin düzenlemeler içermektedir. Ayrıca, sinema eseri

¹⁴ Suluk/Karasu/Nal, s.68.

¹⁵ Suluk, Cahit/ Orhan, Ali. *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku II : Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri*, 2. Cilt, İstanbul, 2005, s.225.

¹⁶ Bozbel, Savaş. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül, 2015, s.45.

¹⁷ Bulut, s. 38-39; bkz. Kılıçoğlu, s.30.

¹⁸ Bulut, s. 39-40; Kılıçoğlu s. 32.

sahibinin, eserinin orijinalini veya kopyalarını kamuya kiraya verme konusunda inhisari hak sahibi olduğunu hükme bağlamıştır. Türkiye WCT ve WPPT sözleşmelerine 2007’ de katılmıştır¹⁹.

1995 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye’nin de 1995 yılında katıldığı TRİPS, Bern Sözleşmesi’nin getirdiği normları daha da geliştirmesi ve koruma standartlarını yükseltmesi yanında bir başka özelliği de sözleşmeye taraf bir ülkenin, diğer bir ülke vatandaşına sağladığı hakları, karşılıksız ve koşulsuz olarak tüm taraf ülke vatandaşlarına da uygulama yükümlülüğü altına girmesidir²⁰.

2. Türk Hukukunda

Türk Hukuk Sistemi nezdinde değerlendirildiğinde, 1952 yılında yürürlüğe giren Fikir ve Sanat Eserleri kanununa kadar kanuni olarak yapılmış bir sinema eseri tanımına rastlamak mümkün olmamıştır. 1952 tarihli Kanun uyarınca, fotoğraf kavramına ilişkin kabul ve diğer ilgili maddelerle kıyaslanarak, bir sinema eserinin hususiyet taşıyan bir fikir ürünü olmadığı ve telif hakkına konu olamayacağını ifade edilmiştir. Sinema eserleri, başta resim kompozisyonu olarak nitelendirilmiştir. Ancak sinema tekniği vasıtası ile tespit edilen diğer eserlere ilişkin hakları ancak o eserler üzerinden hukuki koruma yoluna gidilmiştir²¹.

Nitekim bu düzenlemeye yapılan çeşitli eleştiriler yapılmış olup eleştiriler göz önünde bulundurularak, yürürlükteki 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile, eser sıfatına haiz olacak şekilde sinema eserlerine yer verilmiştir. Kanunda 2001 yılında getirilen yeni hükümde sinema eserinin tanımı teknolojik gelişmelere ve uluslararası mevzuata uyum sağlayacak şekilde geliştirilip yeniden düzenlenmiştir²².

Sinema, video ve müzik eserleri alanında teknik alanda meydana gelen gelişmeler neticesinde ürünlerin haksız kullanımlarının gittikçe daha kolay hale gelmesi, mağduriyet durumuna sebebiyet vermiş olup bu eserlerin daha etkin ve özel olarak korunması amacıyla, 3257 sayılı “*Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu*” (SVMEK.) yürürlüğe konulmuştur. Ancak SVMEK. sinema eserleri ile ilgili olarak kabul gören temel ilkeleri ve uluslararası hukuk teamüllerine de aykırılık arz etmesi noktasında eleştirilmiş ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmaya mahkûm bir kanun olarak nitelendirilmiştir. Eleştiriler göz önünde bulundurularak, 14.07.2004 tarihinde kabul edilen, 21.07.2004 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5224 sayılı “*Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun*” ile yürürlükten kaldırılmıştır²³.

III. SİNEMA ESERLERİNİN UNSURLARI

Sinema eserlerinin unsurları yapısal ve teknik unsurlar olarak iki başlık altında incelenmektedir. Nitekim unsurlar, sinema eserinin eser niteliğine haiz olması bakımından bir şart olmamakla beraber unsurlardan bir yahut birkaçının eksik olması, sinema eserinin eser mahiyetine sahip olmasına etkisi bulunmamaktadır.

¹⁹ Bulut, s. 40.

²⁰ Bulut, s. 40-41.

²¹ Kadıgil, Saliha Sera. *Sinema Eserleri ve Sinema Eserlerinde Hak Sahipleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 13-15.

²² Kadıgil, s. 17-18.

²³ Kadıgil, s. 19.

A. Yapısal Unsurlar

Sinema eserlerinin ana yapısını oluşturan yapısal unsurlarını, senaryo-diyaloglar, özgün müzik, yönetim ve yapım kavramları oluşturmaktadır.

1. Senaryo-Diyalog

Genel bir tanım yapılacak olursa sözlük anlamı itibariyle senaryo “*Tiyatro oyunu, piyes, film, dizi film vb. eserlerin sahnelerini ve akışını gösteren yazılı metin*” şeklinde tanımlanmıştır. Senaryo sözcüğü, bazı örneklerinde diyalogları da içeren, filmle ilgili teknik betimlemelere yer vermeyen veyahut çok az veren, filmi teşkil eden bölümlerin yazılı metni; “*bir filmin çevrilmesine temel olan metin*” şeklinde nitelendirilebilir. Senaryo, bir filmin hangi meseleyi ele aldığını, filmde karakterler bulunuyorsa bu karakterlerin kimler olduğunu, eğer diyaloglar varsa karakterler arasında geçen diyalogları içeren adeta çekilen filmin yol haritasıdır²⁴.

Bir başka ifade ile senaryo, çeşitli aşamalarda geliştirilmek suretiyle yazarının birikimi doğrultusunda, hareketli görüntülerin doğasına uygun olarak yazılmış kendine özgü söylemlere haiz, endüstriyel nitelikli bir sanat eseridir denilebilir. Her senaryo, filme giden süreçte, üzerine diğer yaratıcıların yaratıcılıklarını koyacakları bir kılavuz; film tasarımının sinematografik bir anlatı planıdır. Görüldüğü gibi senaryo bir sinema eserinin ana omurgasını oluşturan yazılı metin olup, bu senaryoyu meydana getiren senarist de sinema eserinin sahiplerinden biri sayılmaktadır. Nitekim senaryoyu yalnızca geleneksel anlamıyla sinema filmlerindeki haliyle değil, gerek programların çeşitlenmesi gerekse de zaman içerisinde gelişen teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan ve sinema eserine benzer nitelikte eserlerin meydana çıkması sonucu şeklinde daha geniş yorumlama yoluna gidilmesi gerekir²⁵. Filmin konusunu, varsa karakterleri ve onlar arasında geçen diyalogları yazıya döken kimse ise senarist ya da senaryo yazarı olarak adlandırılmaktadır. Senarist, FSEK. 8. maddesi uyarınca belirtilmiş olan eser sahiplerinden birisi sayılmaktadır.

Diyalog ise, karakterler arasında yer alan konuşmaları ve iletişimi sağlayan sözler anlamını taşımaktadır. Nitekim belirtmek gerekir ki, sinema eserleri sözlü veyahut sözsüz bir şekilde oluşturulabilir. Dolayısıyla sinema eserlerinde diyalog bulunması şartından bahsedilemeyecektir. Diyaloglar, senarist ya da özel diyalog yazarı tarafından yazılabilir. Diyalogların, diyalog yazarı tarafından yazılması durumunda diyalog yazarı da senarist gibi sinema eseri sahibi sayılacaktır²⁶.

2. Özgün Müzik

Filmi oluşturan önemli yapısal unsurlardan biri de özgün müziktir. Bu bağlamda özgün müzik, film müziği olarak da anılan, sinema eserinin içinde yer alan ve sinematografik yaratım için yaratılmış olan müzik türünü ifade etmektedir. Bir sinematografik eser içinde sanatçılar tarafından daha önceden bestelenmiş bazı müzik parçalarının tamamıyla veyahut kısmen yer alması mümkündür. Nitekim bu takdirde söz konusu eser, ilgili filmde kullanılmak üzere özgün

²⁴ Tosun, Yalçın. *Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 16.

²⁵ Kadıgil, s. 22.

²⁶ Yaşasın, Ali. “Sinema Eserleri ve Sinema Eserleri Üzerindeki Hak Sahipleri.”, *Fikri ve Sınai Haklar Dergisi*, C.12, S.47, 2016, s.903-904, [EBSCOhost,search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=sso&db=edslgo&AN=edslgo.2459&site=eds-live](http://EBSCOhost.search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=sso&db=edslgo&AN=edslgo.2459&site=eds-live). Erişim Tarihi: 05.11.2020.

ve hususi olarak meydana getirilmediğinden dolayı özgün müzik kapsamında yer almayacak, ancak eser sahipleri ile yapılacak olan özel lisans sözleşmeleri aracılığıyla kullanılabilir. Filmde kullanılan müzik özgün müzik değilse bu müzik eserlerinin sahipleri ancak sözleşmede kararlaştırılmış olan bedeli alabilecek olup, eserin kullanılması neticesinde sinema eseri üzerinde eser sahipliği gibi bir statüye sahip olmayacaklardır. Ancak müzik eserlerinin, sinema eserinde, eser sahibinin müsaadesi olmaksızın kullanılması durumunda hem mali, hem manevi hak ihlallerinden dolayı müzik eseri sahibinin bir takım talep haklarının doğması mümkün olabilecektir. Özgün müzik olarak değerlendirilen eserler ise, münhasıran o sinematografik eser için hazırlanmıştır. FSEK'in 8/3 maddesi uyarınca özgün müzik sahipleri sinema eseri sahibi sayılmaktadır. Belirtmek gerekir ki; “*özgün müzik*” niteliğine sahip olması müzik eserinin tek başına bir musiki eseri olarak sunumunu da engellemektedir. Bu husus FSEK md. 80/1C-2(3)'de hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla özgün müzik, hem sinema eserinin bir parçası hem de bir musiki eser olarak değerlendirilecektir²⁷.

3. Yönetim

Sinema eserini oluşturan çeşitli unsurların birleştirilmesi suretiyle bu unsurların eserin genel havasına uygun, anlamlı bir bütün hâline getirilmesi ile filmin ortaya çıkarılmasına “*Film yönetimi*” denir; bu faaliyeti gerçekleştiren şahıs ise “*Yönetmen-Rejisör*” olarak adlandırılmaktadır. Yönetmen, filmin genel olarak yapısının oluşturulması, oyuncu performansı yönetimi, senaryonun diyaloglarla birlikte görüntüye aktarılması ve bu aktarımın anlamlı bir bütün halinde gerekli duyguyu vererek yapılması, senaryodaki sıralamayla çekilmeyen sahnelerdeki duygu akışının gereği gibi sağlanması gibi hususları yerine getirmektedir. Yönetmen belirtilmiş olduğu görevleri dolayısıyla filmin yönetimi açısından oldukça önemli bir yer arz etmektedir. Yönetmen FSEK. 8/3 maddesi uyarınca sinema eserlerinde; eser sahibi sayılmaktadır. Sinema eserinin ortaya konulmasında en önemli unsurlardan biri olan yönetmenle birlikte, yönetmenin direktifleri ve görüşleri ile hareket eden ve bu nedenle ayrıca eser sahibi statüsüne sahip olmayan; filmi oluşturan sahneler çekilirken kullanılan ışık ve görüntülerin düzeninin nasıl olması gerektiği hususundan sorumlu olan görüntü yönetmeni; sinema filmini oluşturan tüm sahnelerin kostüm, dekor gibi unsurların diğer aksesuar ve malzemelerin oluşturulmasını temin edilmesini sağlayan sanat yönetmeni gibi kişiler de mevcuttur. Görüntü yönetmeni ve sanat yönetmeni gibi kişiler de filmin meydana gelmesi için yönetmenin yanı sıra önemli rol oynayan kimselerdir²⁸.

4. Yapım

Bir sinema eserinin meydana getirilmesinin muhakkak ki birtakım ekonomik maliyetleri söz konusudur. Bu maliyetlerin hangi kaynaklar ile giderileceği meselesi ise eserin ortaya konulması açısından önemli bir husustur. Sinema eserleri oldukça kapsamlı bir organizasyon ve büyük maliyet gerektirir. Bu eserlerin oluşturulması için birbirini takip eden aşamaların titizlikle takip edilmesi ve belki yüzlerce insanın emeği ve zamanını harcaması gerekmektedir. Sinema eserlerinin yapımını üstlenen kişi bir taraftan sinema eseri meydana getirmeye çalışanları gerekli finansmanı sağlayarak desteklemekte ve inisiyatifi kendisinde bulundurmakta; diğer taraftan ise

²⁷ Bulut, s. 35; Tosun, s. 19,20.

²⁸ Özkan, Gizem. *Sinema Eserlerinde Eser Sahibi ve Hakları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015, s. 51,52; Bulut, s. 35,36; Tosun, s. 17-19.

ortaya konulan eserin başarısız olma riskini de üstlenmektedir. Bu açıklamalardan hareketle yapımcıyı “*yapım işlevini üstlenen gerçek veyahut tüzel kişi*” olarak tanımlayabiliriz. Yapımcının da meydana getirilen sinema eseri üzerinde tâbi olunan hukuk düzenine göre eser sahipliği hakları da dâhil olmak üzere bazı hakları söz konusu olabilir²⁹.

5. İcracı Sanatçılar

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.1/B hükmü uyarınca komşu haklar “*Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle bir eseri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden sanatçıların, bir icra ürünü olan veya sair sesleri ilk defa tespit eden fonogram yapımcıları ile radyo-televizyon kuruluşlarının sahip oldukları hakları*” şeklinde tanımlanmıştır.

Eser hakkı sahibine komşu hak sahibi olan icracı sanatçılar, FSEK. 80. maddesi doğrultusunda “*Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle bir eseri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden sanatçılar*” olarak ifade edilmiştir.

Sinema eserleri noktasında icracı sanatçılar oyuncular olarak kabul edilmektedir. Nitekim bütün sinematografik yaratımlarda oyuncuların bulunması şart koşulmamaktadır. Sinematografik filmlerde yer alan icracı sanatçılar FSEK. m.80/f.1,b.1.A uyarınca FSEK. m.8/f.3’te sayılmış olan eser sahibinin haklarına komşu hak sahibi kabul edilirler³⁰.

B. Teknik Unsurlar

Sinema eserleri, diğer eser tipleri ile karşılaştırıldığı takdirde kullanılan teknik yöntemler bakımından oldukça belirgin bir farklılık arz etmektedir. Bir sinema eserinin meydana getirebilmesi için yaratımı kaydedecek ve gösterime uygun hale sokacak teknik ekipmana ihtiyacı bulunmaktadır. Teknik ekipman olmaksızın, yapısal unsurlar bir araya konya bile sinema eserinden söz edilemeyecek olup yaratılan bir tiyatro eseri kabul edilecektir. Sinema eseri, kamera, ışık ve ses sistemlerinin kullanımı ile kaydedilen ve yine projeksiyon sistemlerinin kullanımıyla gösterime sunulan hareketli görüntüler dizisidir. Sinema eseri, genel olarak bir kamera üzerine görüntü kaydedilmesi temeline dayanır. Kaydedilen görüntünün gösterime sunulabilmesi için kullanılan cihaz da sinema eserinin bir başka teknik unsurunu oluşturur. FSEK. m.5 hükmü uyarınca sinema eserinin varlığı için kayıta kullanılacak materyale ve gösterimini sağlayacak cihaza ilişkin herhangi bir sınırlama getirilmemiştir³¹.

IV. SİNEMA ESERLERİNİN TÜRLERİ

Sınırlı sayı ilkesi uyarınca Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda eserler dört grup halinde belirtilmiştir. Eser grupları sayılmış olan gruplarla sınırlı olmasına karşın bunların altında yer alan eser çeşitleri örnek kabilinden belirtilmiştir.³² Bu bağlamda kanundaki unsurları taşıyan yaratımların tamamı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında sinema eseri vasfına haiz olacak ve hukuki korumadan yararlanacaktır. FSEK. 5. maddesi uyarınca sinema eserlerinin türleri “*her*

²⁹ Tosun, s. 22.

³⁰ Bulut, s. 36-37; Tosun s. 20-21.

³¹ Kadıgil, s. 25; Özkan, s. 53-55.

³² Suluk/Karasu/Nal, s.58.

nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri” şeklinde örneklendirilmiştir.

A. Bedii, İlmi, Öğretici, Teknik Mahiyette Olan veya Günlük Olayları Tespit Eden Filmler

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 5. maddesi uyarınca sayılan ilk grup bedii, ilmi, öğretici veya günlük olayları teşkil etmektedir. Bu eserler, genellikle ticari kaygı gütmeksizin eğitim-öğretim maksadıyla, teknik bilgi odaklı, röportaj niteliğinde olan; belgeseller, kurum-kuruluşu tanıtım filmleri, haber, belgesel, reklam filmleri ya da bir konser veya tiyatro oyunu gibi etkinliklerin tespit edildiği filmler bu grup içerisinde değerlendirilebilir³³.

Bu eser türünde de asıl olarak aranılacak hususiyettir. Doktrinde bu tür filmlerin sinema eseri olarak kabul edilmiş olması, çeşitli tartışmalara sebebiyet vermiştir. Tartışmalar temelde yaratımların hususiyet taşıyıp taşıyamaması noktasında yoğunlaşmaktadır. EREL, konser örneğinde olduğu gibi konserin naklinde müziğe artistik bir görüntü, yakın çekim-uzak çekimler ile katılıyorsa, burada hususiyetin sağlandığını ve sinema eseri olarak korumanın gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. YARSUVAT, eser sayılmak için yalnızca kanunda belirtilen eser tiplerinden olmanın yeterli olmayacağını, bu tür yaratımların aynı zamanda hususiyet de taşıması gerektiğini belirtmiştir. AYİTER, günlük olayları tespit eden filmlerde bulunması gerekli hususiyetin çoğu kez bulunmadığını ifade etmiştir. Nitekim belirlemek gerekir ki; sinema eseri sayılmanın şartlarını taşıyan yani hususiyet taşıyan, belli bir seviyeye kadar şekillenmiş hareketli görüntü dizilerinin tamamı FSEK kapsamında sinema eseri sayılacaktır. Bu sebepten mütevellit, sinema eseri olarak kabul edilebilecek türlerin ayrı ayrı sayılması elzem bir durum teşkil etmez³⁴.

B. Sinema Filmleri

Sinema filmleri, genellikle ticari amaç güdülerek çekilen filmlerdir. Çoğu zaman temel amaçları, sinema seyircisine hitap etmesidir. Bir başka ifade ile, sinema sanatı çerçevesinde oluşan, senaryo, diyaloglar, oyuncular, yönetim ve müziği ile bütünlük halinde bir öyküyü anlatan eserler olarak belirtilebilir. Sinema ya da televizyon filmleri, televizyon dizileri bu kapsamda sayılabilir. İlk gruptaki filmlerin aksine buradaki asıl amaç “izleyiciye arz”dır³⁵.

5224 s. Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun md. 3/b hükmünde sinema filmi; “*Sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilen belgesel, kurgu, animasyon ve benzeri türlerde; konulu veya konusuz, uzun veya kısa metrajlı, tespit edildiği materyale bakılmaksızın elektronik, mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisinden ibaret filmler”* şeklinde ifade edilmiştir³⁶.

³³ Bulut, s. 51.

³⁴ Bulut, s. 52; Kadıgil, s. 52.

³⁵ Bulut, s. 52; Kadıgil, s. 53-54.

³⁶ Bulut, s. 52-53; Kadıgil, s. 54-55.

C. Sinema Eseri Vasfı Tartışmalı Türler

1. Görsel-İşitsel Eser Kavramı

Gelişen teknoloji ile ortaya çıkan yeni tip yaratımların ortaya çıkması, televizyonun ve internetin de kullanımı hızla yaygınlaşması gibi durumlar, “sinema eseri” türünün, beklentileri karşılayamaz hale gelmesine yol açmıştır. Zamanla, görsel-ışitsel ürünlerin de çeşitliliği artmış ve bu yaratımların sinema eseri olarak korunup korunamayacağı bağlamında hukuk sistemlerinde tartışmalar meydana gelmiştir. Söz konusu ürünler bazı durumlarda sinema eserleri bağlamında korunabiliyor olsa da kimi zaman sinema eseri vasfından uzaklaşmakta ve koruma kapsamına alınamamaktadır. Bu nedenle, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok ülkede sinema eserlerini de kapsayan bir ana kategori olarak “görsel- işitsel eser” kavramı ele alınmış ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Türk Hukuk Sistemi nezdinde bu şekilde bir üst grubun benimsenmemesi dolayısıyla zamanla ortaya çıkan ve “hareketli görüntü dizisi” teşkil eden birçok fikri yaratım türü hukuksal vasıflandırılması tartışma konusu oluşturmuştur³⁷.

2. Televizyon İçin Üretilen Fikir Ürünleri

a. Televizyon Eseri Kavramı

Televizyonun gündelik hayatımızda yaygınlaşmasıyla beraber, sinema eserlerinin yanı sıra televizyonda yayına mahsus üretilen film-dizi, belgeseller, programlar, spor müsabakaları, klipler gibi içeriklerde de bir hayli artış yaşanmıştır. Yaşanılan bu gelişmeler sonucu bunların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunması tartışma konusu olmuştur³⁸.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu bağlamında televizyon yaratımları eser statüsüyle donanmamıştır. Televizyon eserleri, sinema eserlerine “birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi” özelliğine sahip olma açısından benzerlik arz ettiğinden dolayı Kanun’da yer alan sinema eseri tanımıyla televizyon eserinin bağlantılı olduğu düşünülmüştür. Ancak böyle bir ilişkilendirmenin yapılabilmesi için hem eser tanımı hem de sınırlı sayıda olarak belirlenen eser tipleri göz önünde bulundurulmalıdır. Televizyon eserlerinin nasıl saptandıkları, hareketli görüntüler dizisi niteliğine sahip olarak sunulmaya uygun olup olmadıkları da irdelenmelidir. Ancak burada esas mesele, bu şekilde meydana getirilen ürünlerin Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca sinema eseri veyahut başka bir eser türü altında korunmasının mümkün olup olmamasıdır³⁹.

b. Televizyon İçin Yapılmış Filmler ve Dizi Filmler

Televizyon filmleri, televizyon kuruluşları ile yapım şirketleri arasındaki sözleşmeler dolayısıyla, yayın akışı içerisine yer alarak yayınlanan tek bir bölümden yahut birbirini izleyen bölümlerden oluşan filmlerdir. “Televizyon filmi” tek bir bölümden meydana gelen filmi ifade etmekte iken; “televizyon dizisi” ise belirli aralıklar ile farklı zaman dilimlerinde gösterime sunulan bölümlerden teşkil eden yapımları ifade etmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda

³⁷ Bulut, s. 53-54; Kadıgil, s. 58-61.

³⁸ Sür, Pınar. *Sinema Eserleri ve Sinema Eser Sahipliğinden Doğan Haklar (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 34-35.

³⁹ Tosun, s. 140-149.

televizyon için üretilen bu içeriklerin hukuki niteliklerine ilişkin olarak açık bir düzenlemeye rastlamak mümkün değildir. Ancak bu hususta bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

Öncelikle bu filmlerin yapım süreçleri sinema filmlerinden farklı olarak, genel anlamda daha kısa ve maliyetleri nispeten daha düşüktür. Sinema eserini oluşturan unsurlar baz alındığı zaman, sinema eseri ile televizyon için üretilen dizi ve dizi filmler arasında büyük benzerlikler olduğu görülür. Hem sinema eserinde hem de televizyon için üretilen dizi ve filmlerde senarist, yönetmen, diyalog yazarı ve özgün müzik bestecisi önemli rol oynar ve arka planda büyük bir organizasyon söz konusudur. Bu görsel işitsel yaratımlar, genelde dijital veya selüoit filmler üzerine tespit edilmekte ve ilgili materyaller aracılığıyla televizyon yayınları meydana getilmektedir. Bu kapsamda hem tespit edilme koşulunu içerdiklerinde hem de yeniden gösterime olanaklı olduklarında tereddüt yoktur. Bu yapımlar ayrıca sinema eseri için aranan bir şart olan “birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma” şartını da sağlamaktadırlar. Televizyon dizilerinin belirli aralıklar ile farklı zaman dilimlerinde gösterime sunulan bölümlerden oluşması sırf bu sebeple onların ayrı ayrı sinema eseri olarak değerlendirilememesi sonucunu ortaya çıkarmaz. Ancak bölümlerin ayrı ayrı sinema eseri olup olmadığı incelenirken eseri meydana getiren subjektif unsur olan “*eser sahibinin hususiyeti*” de göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer şartlarında gerçekleşmiş olması koşuluyla, inceleme neticesinde “*eser sahibinin hususiyeti*” unsurunun mevcut olduğu sonucuna ulaşırsa televizyon dizinin bu nitelikleri taşıyan her bölümünün sinema eserlerine ilişkin hukuki korumadan yararlanması mümkün olabilecektir. Televizyon dizisini oluşturan her bir bölüm kendi içinde tutarlı bir bütünlük taşıyorsa ve bu çalışma kapsamında açıklanan sinema eserleri için aranan özel hususiyet kıstasını barındırıyorsa ayrı bir sinema eseri sayılmalıdır.

Sinema eseri vasfı tartışmalı ürünler arasından televizyon film ve dizileri, sinema eserine ilişkin hukuki korumalardan yararlanmanın şartlarını sağlamak bakımından en az problemlili ürünlerdir. Bu televizyon film ve dizilerinin geleneksel manada sinema filmleri ile büyük benzerliklerinin bulunmasından kaynaklanıyor olabilir. O halde bahsedilen şartları yerine getiren televizyon dizi ve filmlerinin FSEK. m.5 çerçevesinde sinema eseri olarak ele alınması kural olarak mümkündür. Her ne kadar bu yapımlar televizyon için meydana getirilmekte ise de bunlar da sinema eserleri gibi büyük ekonomik değerler ile ilişkili olduğundan sinema eserlerine sağlanan korumadan yararlanması uygundur. Şüphesiz televizyon için yapılan film ve dizilerde bir sektörü ifade etmekte; bu sektörün de sağlıklı bir şekilde ilerlemesinin temin edilmesi gerekmektedir. Bu gereksinim ise televizyon için yapılan film ve dizilerin sinema eseri olarak korunması düşüncesini destekleyen başka bir husustur.

c. Reklamlar

Reklamlar tüketiciye bir ürünü ya da hizmeti tanıtmak, satışını sağlamak ya da arttırmak için oluşturulan içeriklerdir. Doktrinde yaygın olarak kabul edilen görüş, reklam filmlerinin eser olmaya ilişkin şartları sağlaması koşuluyla korunması yönündedir. Gerçekten de reklamlar yazılı metni, özgün müziği, fotoğraf gibi birden fazla unsurdan oluşmakta ve birden çok eser türünün bir araya gelmesiyle oluşan kompleks bir yapım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir görüşe göre, karmaşık yapıları ve birçok farklı unsurdan oluşmalarından dolayı reklamların ayrı bir tür olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Reklam filmleri açısından hareketli görüntüler dizisine sahip olma

ve tespit edilmiş/edilebilir olma kıstasları bakımından bir sorun bulunmamakta olup burada aranacak en önemli ölçüt hususiyet olacaktır. Doktrinde, benzer görüşler bulunmaktadır. Bu konuda TOSUN, reklam filmlerini sinema eserlerinin dışında tutmanın uygun olmayacağını belirtmiş, her bir filmin birbirinden ayrı olarak değerlendirilerek bir karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Reklam filmlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesi sonucu, sinema eseri unsurlarını taşıyan reklamların sinema eseri olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁴⁰.

d. Format

Format, çeşitli bölümlerden oluşabilen bir programın adının, konusunun, içeriğinin, programı oluşturan teknik hususların neler olduğunun ve bunun hangi şekilde aktarılacağını detaylandırılarak; yazılı ve bazen görsel işitsel unsurlarla desteklenmiş bir taslak olarak hazırlanmasına verilen isimdir⁴¹.

Format, yarışma programları, eğlence programları, televizyon dizileri için geçerli olabilir. Doktrinde format kavramlarının vasıflandırılması konusunda çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Bir görüş formatların ilim ve edebiyat eseri olarak korunabileceğini savunurken, bir başka görüş sinema eseri bünyesinde ancak senaryo olarak korunabileceğini savunmaktadır. Formatın eser olarak korunabilmesi Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda sayılan şartları sağlamasına bağlıdır⁴².

Yargıtay kararları doğrultusunda program formatları sinema eserine benzer nitelikte eser olarak kabul edilmektedirler. Bunun yanı sıra ayrıca program fikrinin bir televizyon programı için yazılı hale getirilmesinde dil ile ifade edilen araçlar vasıtasıyla fikrî bir içeriğin ifade edilmesi söz konusu olduğundan program formatları FSEK. md. 2 anlamında yazılı/sözlü eser olarak değerlendirilebilmektedir. Bir başka açıdan program formatı FSEK. m.5 bağlamında tamamlanmış ürün olan televizyon eserinin taslağı olarak da ele alınabilir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan bir eserin ön ve ara aşamaları da korumadan yararlanabilir⁴³.

e. Spor Müsabakaları

Öğretide genel görüş, spor müsabakalarına ilişkin yayınların hususiyet taşımamalarından dolayı sinema eseri olarak korunmayacakları şeklindedir. Söz konusu spor faaliyetlerinin hareketlerinin koreografisinin yapılması mümkün olmayıp yeniden tekrar etme olanağı bulunmamaktadır. KILIÇOĞLU aksini savunmuş ve milli bayramlara ilişkin bir filmin de spor karşılaşmalarına ilişkin bir filmin de, günlük olayları tespit eden filmler kapsamında sinema eseri olarak değerlendirilmesi gerektiğini bildirmiştir⁴⁴. Yargıtay 2005 yılındaki bir kararında spor müsabakalarını sinema eseri olarak saymıştır⁴⁵. Spor müsabakalarının çekim yöntemleri,

⁴⁰ Bulut, s.59-60.

⁴¹ Tosun, s.166.

⁴² Kaçmaz, Mine. *Sinema Eserlerinde İcracı Oyuncu Sözleşmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s.15-16.

⁴³ Arıkan, Mustafa. "Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması" Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi Özeti, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.17, S.2, 2009, Konya, 2009, s.161-162.

⁴⁴ Kılıçoğlu, s.137.

⁴⁵ Bkz. Yargıtay 11 HD. 23.12.2005 T, 2005/13440 E., 2005/12765 K.

yorumlanması vs. açısından hususiyet taşıması zor olsa da hususiyet taşımaları durumunda sinema eseri olarak korunmalarında bir sakınca bulunmamaktadır⁴⁶.

f. Klipler (Müzik Videoları)

Müzik klipleri, müzik eserinin ilk tespitinin yapılmasını takiben bu tespit üzerine çekilmiş olan senaryolu veyahut senaryosuz görüntüleri ifade eder. Müzik videolarının da birbiriyle ilişkili, hareketli görüntüler dizisine sahip oldukları ve tespit edilmiş/edilebilir yaratımlar olduğundan kuşku duyulmamaktadır. Tıpkı sinema eserleri gibi, bir yönetmen tarafından çekilen, senaryosu ve hikâyesi olan, animasyon olarak hazırlanan video klipler haricinde genellikle icracı sanatçıların olduğu fikri yaratımlardır. Kliplerin sinema eseri sayılıp sayılmadığı konusu doktrinde tartışmalı bir konudur. Erel, fikri katkıda bulunanların klbin müzik tanıtımına yönelik olduğu hususunda açık/zımnem irade ortaya koymaları durumunda sinema eserinden bahsedilemeyeceğini söylemiş ve kliplerde bestenin asıl eser, klbin yapımının müzik eserinin tanıtımını yapmak gayesiyle olduğundan teferruatı hükmünde olduğunu belirtmiştir⁴⁷. Müzik klbinin sinema eseri sayıldığı hallerde müzik eseri sahibi, sinema eseri üzerinde özgün müzik sahibi sıfatıyla elbirliği ile eser sahibi kabul edileceği belirtilmektedir⁴⁸.

V. SİNEMA ESERLERİ BAKIMINDAN KORUMA KOŞULLARI

Bir yaratımın eser sayılmasına ilişkin genel şartlar, sinema eserleri yönünden koruma sağlanması bağlamında da geçerlilik teşkil etmektedir. Nitekim sinema eserlerinin korunması bakımından genel şartların yanı sıra sinema eserlerine münhasır birtakım unsurların da bir arada olması gerekmektedir⁴⁹.

A. Tespit Edilmiş Olma

Fikri yaratıma koruma sağlanmasının ilk şartı yaratıcının iç dünyasından ayrılarak somut bir şekilde dış dünyada vuku bulmasıdır. Tespit edilmiş olma unsuru her eser türü için aranan bir unsur olmamakla beraber sinema eserlerinin mahiyeti için zorunludur. FSEK. 1/B ve 5. maddelerinde yer alan ifadelerden tespit edilmenin şart niteliği anlaşılmaktadır. Tespit edildiği materyalin niteliği 4630 sayılı kanun ile yapılan değişiklik neticesinde önemini kaybetmiştir⁵⁰.

B. Birbiriyle İlişkili Görüntüler Dizisi Olma

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 5. madde uyarınca bir diğer unsur; "*birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi*" niteliğine sahip olmasıdır. Madde sinema filmleri de dâhil olmak üzere, hareketli görüntü içeren filmi kapsamaktadır. Sinema eserlerini, fotoğraf eserleri ve güzel sanat eserlerinden ayıran en önemli unsur da sinema eserlerinin hareketli görüntüler dizisine sahip olmasıdır. İlişkin madde hükmü uyarınca aynı zamanda bu görüntülerin "*birbiriyle ilişkili*" olması

⁴⁶ Bulut, s.65-66; Kaçmaz, s.18-19.

⁴⁷ Erel, Şafak N. "Fikri Hukuk Açısından Müzik Klipleri", *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, C.6, S.1, 2006, s.55-62.

⁴⁸ Sür, s. 51-54.

⁴⁹ Sür, s. 25.

⁵⁰ Sür, s. 25-27.

aranmıştır. Bu doğrultuda, birbiriyle ilgisiz, bir anlam bütünlüğü oluşturmayan görüntüler dizisinin sinema eseri sayılmayacağı belirtilmiştir⁵¹.

C. Hususiyet

Hususiyet, diğer eser türlerinde olduğu gibi sinema eserlerinde de eser sayılmanın en önemli koşuludur. Hususiyetin tespit edilmesi, her eser türünün kendi özelliklerine çerçevesinde yapılmaktadır. Sinema eserleri bağlamında, filmdeki düşünsel yapının orijinalliği, konu, filme alıştaki teknik, oyuncuların yönetimi, filmin çekim planları ve montaj gibi birçok konuda söz konusu olmaktadır. Sinema eserleri yapıları gereği birden fazla unsuru barındıran kompleks yapıya sahip bir eser türü olduğundan, içerisinde birçok destek sağlayan kişi olmaktadır. Bu kişiler açısından ayrıca hususiyet şartı aranmayacağı, öncelikli olarak eser sahibi olan kişilerin hususiyetlerinin inceleneceği belirtilmiştir⁵².

D. Senaryo ve Yönetim

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 8. maddesinde “sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeden filmin özgün müzik, diyalog olmaksızın oluşturulabileceği sonucu çıkarılabilir. Nitekim yönetmen yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere yükümlü olduğu görevleri dolayısıyla yapımın omurgasını oluşturur. Senarist ise yapımın yaratıcı emeğini ortaya koyan kişidir. Bu sebepten yaratımın sağlanmasında temel işleve sahiptirler.⁵³Nitekim karşıt görüş olarak Nal/Suluk çekimlerde çekim tekniğimin uygulanmasının şart olmaması gibi yönetmen ve senaryonun bulunmasının da gerekli bir unsur olmadığını belirtmektedir.⁵⁴

VI. SİNEMA ESERLERİNE İLİŞKİN ZORUNLU TESCİL

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca “Filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcıları ile seslerin ilk tespitini gerçekleştiren fonogram yapımcıları, hak ihdas etmek amacı taşımaksızın, sahip oldukları hakların ihlâl edilmemesi, hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması ve malî haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilmesi maksadıyla, sinema ve müzik eserlerini içeren yapımlarının kayıt ve tescilini yaptırırlar” şeklinde verilen hüküm doğrultusunda sinema eserleri zorunlu tescil sistemi kapsamına alınmıştır. Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yönetmelik'in Zorunlu kayıt ve tescil başlıklı 5. maddesinde “Sinema ve müzik eserlerinde filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcıları ile seslerin ilk tespitini gerçekleştiren fonogram yapımcıları, hak ihdas etmek amacı taşımaksızın, sahip oldukları hakların ihlal edilmemesi, hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması ve mali haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilebilmesi amacıyla sinema ve müzik eserlerini içeren yapımlarının kayıt ve tescilini yaptırırlar.” şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir.

Nitekim belirtilmiş olan kayıt ve tescil zorunluluğu hak doğumunun veyahut kullanımının ön koşulu olmamakla beraber eserin koruması eserin yaratılmasıyla birlikte kendiliğinden

⁵¹ Bulut, s.50-51; Sür, s. 27-28.

⁵² Bulut, s. 32-33.

⁵³ Sür, s.31-33.

⁵⁴ Suluk/Karasu/Nal, s. 68.

başlamaktadır. Sinema Destek Kanununda belirtilen bandrol zorunluluğu ise sinema eserlerinin gösterime sunulması ve eserden maddi bir kazanç etmek için, mali ve manevi hakların zarar görmesini engellemek ve ispat kolaylığı sağlamak amaçlı yasal bir zorunluluk ifade eder. FSEK. 44. madde hükmü “*fikir ve sanat eserlerinin tespit edilmesi ve çoğaltılmasına ilişkin materyalleri üreten ya da çoğaltımını, satışını, dolumunu yapan, yayan, umuma arz eden yerler*” için bir sertifika zorunluluğu getirmiştir. FSEK. m.81 hükmünde, sinema eserlerinin çoğaltılmış nüshaları ile süreli olmayan yayınlara bandrol yapıştırılması zorunluluğu getirmiştir. Tescil başvurusu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü’ne yapılmaktadır⁵⁵.

VII. SİNEMA ESERLERİNDE HAK SAHİPLİĞİ

A. Sinema Eseri Sahipleri

Sinema eserleri birden çok kişinin yaratıcı emeği ile ortaya çıkmaktadır. FSEK. 8. maddesi bu hususu, “*Sinema eserlerinde yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır.*” diyerek sinema eserine fikrî çabasıyla katkıda bulunan kişileri, eser sahibi olarak göstermiştir⁵⁶. Doktrinde bu birlikteliğin iştirak, müşterek ve sui generis bir birliktelik olduğu konusunda çeşitli görüşler mevcuttur⁵⁷.

1. Yönetmen

Yönetmen, sinema eserlerinde, sahnelenen yaratımın düzenini, post-produksiyonu sağlayan ve sinema eserlerinde sinema sanat ve tekniğini kullanarak akışı müdahaleleriyle değiştirerek -varsa- senaryoyu uygulayan kişidir. Bir sinema eserinin ortaya konulmasında yönetmenin talimat ve direktifleri ile hareket eden görüntü yönetmeni; sanat yönetmeni gibi çeşitli yönetmenlikler bulunmakla birlikte, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu bakımından eser sahibi olarak dikkate alınacak olan yönetmen, filmi çeken asıl yönetmendir. Zira Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında bir yaratıma eser özelliğini kazandıran en önemli unsur hususiyettir. Bir sinematografik esere, tekniklerinin kullanılması hususunda hususiyet kazandıran kişi yönetmendir⁵⁸.

2. Senarist

Senarist yani senaryo yazarı, yetenek ve birikimi doğrultusunda oluşturulan bir anlatıyı sistem içinde hazırlayan ve film için gerekli ana metni yazan kişidir. Senaristler FSEK. 8. madde hükmü uyarınca eser sahibi olarak sayılmaktadır. Aksi yönde senaristlerin ilim-edebiyat eseri grubunda eser sahibi olduklarından sinema eseri sahibi olarak kabul edilmesinin isabetli olmadığına dair bir görüş bulunmaktadır. Nitekim senaristlerin, filmin ana hikâyesine katkıda bulunan ve sinema eserinin önemli bir bölümünü oluşturmaları dolayısıyla eser sahibi olarak kabul edilmeleri son derece yerinde bir hüküm olduğu düşünülmektedir⁵⁹.

⁵⁵ Bulut, s.67-69; Sür, s.61-62.

⁵⁶ Özkan, s.105.

⁵⁷ Günaydın, Ömer. “Sinema Eserlerindeki Karakterler ve Korunması”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.12, S.128, Nisan 2017, s. 100.

⁵⁸ Özkan, s.106-107.

⁵⁹ Bulut, s.87.

3. Animatör

Animatör, canlandırıcı yani resimleri ya da hareketsiz cisimleri gösterim esnasında hareket duygusu oluşturarak, düzenleyen ve filme aktaran kişiyi, animasyon ise söz konusu aktarımı sonucu ortaya çıkan yaratımı ifade etmektedir. Filmlerin tamamında yahut kısmi kısmında animasyon tekniği kullanılabilir. Bu şekilde kısmen animasyon tekniğiyle çekilen filmlerde de animasyon kullanılan kısımlar film bu şekilde bir bütünlük kazandığından, animatörün de eser sahibi olarak kabul edilmesi gerektiği ve kanunun yalnızca tam anlamıyla animasyonla çekilen filmleri kastedecek şekilde dar yorumlanmaması gerekmektedir⁶⁰.

4. Diyalog Yazarı

Diyalog yazarı, senaryoda yer alan karakterlerin, senaryodaki olay örgüsüne uygun olarak neleri söylemelerini belirleyen, karakterler arasındaki iletişimi oluşturan kişi olarak tanımlanabilir. Kanunda, senaryo yazarı ve diyalog yazarı ayrı kişiler olarak sayılmıştır ve uygulamada da genelde bu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Diyalog yazarı FSEK. 8. maddesi uyarınca eser sahibi statüsüne haizdir⁶¹.

5. Özgün Müzik Bestecisi

Bir sinema eserine özgü, eserin hikayesine ve filmde geçen sahnelere uygun olarak bestelenen müzikleri yaratan kişilere “*özgün müzik bestecisi*” adı verilir ve bu kişiler de FSEK. m.8 uyarınca sinema eserinin ortak sahiplerindedir.⁶² Özgün ve özel olarak o film için üretilmemiş bir müzik eserinin eser sahipleri ile yapılacak olan özel lisans sözleşmeleri aracılığıyla kullanılması durumunda müzik eserinin sahipleri sinema eseri sahibi sayılmayacaktır.

B. Sinema Eserlerinde Bağlantılı Hak Sahipleri

1. Film Yapımcısının Hakları

Yapımcı, Türk Dil Kurumu Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü’nde “*Bir filmin çevrilişi ve işletilmesiyle ilgili tüm yönetsel ve parasal işlevi üstlenen, filmin anaparasını sağlayan kimse*” şeklinde tanımlanmıştır⁶³. Yapımcı, bir sinema eserinin yapımını yönetim ve finansal olarak üstlenen kimsedir. Sinema eseri için gerekli sermayeyi sağlar, film ekibini bir araya getirir ve başlangıcından tamamlanana kadar olan film yapım sürecinin tüm safhalarıyla ilgilenir⁶⁴.

Yapımın sağlanması için gerekli olan finansman ve riski üstlenmeleri dolayısıyla yapımcılara hukuki koruma sağlanması ihtiyacı bulunur. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında yapımcıya ilişkin tam anlamıyla bir tanım bulunmamaktadır. Nitekim bağlantılı hak sahiplerinin düzenlendiği FSEK. m.80/II’ hükmünde yer alan ifadeden yapımcının filmin ilk tespitini gerçekleştiren bağlantılı hak sahiplerinden biri olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Bağlantılı hak korumasından yararlanmak suretiyle ilk tespiti yapan yapımcıdır. Yapımcının bağlantılı hak sahibi sayılması ve korunması bir sinema eserinin yapımını üstlenmesi ve ilk tespitini gerçekleştirmesine bağlıdır. Sinema eserinin ilk tespiti, filmin anlaşılabilir, çoğaltılabilir

⁶⁰ Bulut, s.87-88.

⁶¹ Bulut, s.88-89.

⁶² Kadıgil, s. 132-135.

⁶³ TDK., Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü.

⁶⁴ Kadıgil, s. 155-172.

veyahut iletilebilecek nitelikte bir araca kaydedilmesi vasıtasıyla sağlanmaktadır. Film yapımcısının bağlantı haklarının koruma süresi ilk tespit yapıldığı tarihten itibaren 70 yıl olarak hükmedilmiştir. Bu hususun yanı sıra; yapımcının FSEK. 82. maddesi uyarınca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma veya Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunma koşullarından birini sağlaması gerekmektedir. Yapımcı gerçek yahut tüzel kişi olabilir. Yapımcının gerçek kişi olduğu takdirde fiil ehliyetine haiz olması gerekir. Yapımcının hakları kullanabilmesi eser sahibi ve icracı sanatçıdan mali hakları devralması veya lisans sözleşmesi ile bu hakları kullanma yetkisini kazanmış olması koşuluna bağlıdır. Yapımcılara sadece mali haklar sağlanmış olup manevi hakları bulunmamaktadır. Sinema eser sahipleri, eserlerinin mali haklarını yapımcıya devrettikten sonra dublaj veyahut altyazı yazılmasına karşı çıkamazlar⁶⁵.

Film yapımcısı FSEK. 80/2 madde hükmü doğrultusunda aşağıda yer alan haklara sahiptir;

“(1) Eser sahibinin ve icracı sanatçının izni ile yapılan tespit, doğrudan veya dolaylı olarak çoğaltılması, dağıtılması, satılması, kiralanması ve kamuya ödünç verilmesi hususlarında izin verme veya yasaklama hakları münhasıran film yapımcısına aittir. Yapımcılar tespitlerinin işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletimine ve yeniden iletimine izin verme hususunda münhasıran hak sahibidir.

(2) Film yapımcısı, yurt içinde henüz satışa çıkmamış veya başka yollarla dağıtılmamış film tespitlerinin aslının veya çoğaltılmış nüshalarının satış yoluyla veya diğer yollarla dağıtılması hususunda izin verme ve yasaklama hakkına sahiptir.

(3) Film yapımcısı, film tespitlerinin telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda tespitlerine ulaşılmasını sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir. Umuma iletim yoluyla tespitlerin dağıtım ve sunulması yapımcının yayma hakkını ihlal etmez.”

2. İcracı Sanatçıların Hakları

İcracı sanatçılar FSEK. m.80 hükmünde uyarınca *“Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle bir eseri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden sanatçılar”* olarak tanımlanmıştır. FSEK. md 1b-k hükmüne göre icracı sanatçılar, komşu hak sahibi sayılmıştır. Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmeliği m. 4/b’ de icracı sanatçı, *“Sanat eserleri ile folklor eserlerini düzgün biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden oyucuları, ses sanatçılarını, müzisyenleri ve dansçıları vb. diğer kişiler”* olarak ifade edilmektedir Sinema eserlerinde icracı sanatçılar oyuncular, seslendirme yapan sanatçılar ve özgün müziği icra eden yorumculardır⁶⁶.

İcracı sanatçı ve sanatçı kavramı birbirinden farklı olup, sanatçı aynı zamanda icracı olabilirken, her sanatçı aynı zamanda icracı olmayabilir. İcracı sanatçılar yalnızca gerçek kişiler olabilir. Tüzel kişilerin icracı sanatçı olabilmesi mümkün değildir. İcracı sanatçı eseri yaratan kişi olarak değil, yorumlama, tanıtmaya, anlatma, söyleme, çalma suretiyle icra etme görevini üstlenir.

⁶⁵ Suluk/Karasu/Nal, s.125-126; Kaçmaz, s.10. Film Yapımcısının Hakları Hakkında Detaylı Bilgi için bkz. Kadıgil, s.155-172.

⁶⁶ Kaçmaz, s.32-33.

Her eserde icracı sanatçı olması gerekmez, nitekim icracı sanatçıdan söz edebilmek adına icraya ihtiyaç gösteren bir eserin varlığı gerekli nitelik arz eder. İcracı sanatçının bağlantılı hak elde edebilmesi noktasında icracı sıfatına haiz ve bu sıfatla icrada bulunması gerekmektedir. İcracı sanatçı eseri özgün bir şekilde icra etmelidir⁶⁷. İcracı sanatçıların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca ellerinde olan bir takım mutlak ve aslen iktisap ettikleri hakları bulunmaktadır. Bu kapsamda icracı sanatçıların söz konusu hakları elde edebilmeleri için, icrayı gerçekleştirmeleri ve icranın gerçekleştirebilmeleri için ise, eser sahibinden izin almaları zorunlu bir unsur teşkil eder. İcracı sanatçıların hakları eser sahibinkilerden ayrı ve bağımsız olup, üçüncü kişi komşu hakkı kullanmak istediğinde hem eser sahibinin hem de komşu hak sahibinin iznini almalıdır. İcra, mali haklardan temsil hakkının kullanılması niteliğinde olup, eseri temsil yoluyla kamuya sunanlar icracı sayılmaktadır⁶⁸.

İcracı Sanatçılar, FSEK. 80/1 madde hükmü doğrultusunda aşağıda yer alan haklara sahiptir;

“(1) İcracı sanatçılar, mali haklardan bağımsız olarak ve bu hakları devretmelerinden sonra dahi, tespit edilmiş icraları ile ilgili olarak uygulama şartlarının gerektirdiği durumlar hariç, icralarının sahibi olarak tanıtılmalarını ve icralarının kendi itibarlarını zedeleyebilecek şekilde tahrif edilmesi ve bozulmasının önlenmesini talep etme hakkına sahiptirler.

(2) Bir eseri, sahibinin izniyle özgün bir biçimde yorumlayan icracı sanatçı, bu icranın tespit edilmesine, bu tespitin çoğaltılmasına, satılmasına, dağıtılmasına, kiralanmasına ve ödünç verilmesine, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletimine ve yeniden iletimine ve temsiline izin verme veya yasaklama hususunda münhasıran hak sahibidir.

(3) İcracı sanatçı, yurt içinde henüz satışa çıkmamış veya başka yollarla dağıtılmamış tespit edilmiş icralarının, aslı veya çoğaltılmış nüshalarının satış yoluyla veya diğer yollarla dağıtılması hususunda izin verme veya yasaklama hakkına sahiptir.

(4) İcracı sanatçı, tespit edilmiş icrasının veya çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtımına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda icrasına ulaşılmasını sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir. Umuma iletim yoluyla, icraların dağıtım ve sunulması icracı sanatçının yayma hakkını ihlal etmez.

(5) İcracı sanatçılar bu haklarını uygun bir bedel karşılığında sözleşme ile yapımcıya devredebilirler.

(6) İcranın, bir orkestra, koro veya tiyatro grubu tarafından gerçekleştirilmesi halinde, orkestra veya koroda yalnız şefin, tiyatro grubunda ise yalnız yönetmenin izni yeterlidir.

(7) Bir müteşebbisin girişimi ile ve bir sözleşmeye dayanılarak gerçekleştirilen icralar için müteşebbisin de izninin alınması gereklidir.”

İcracı sanatçıların mali haklarının, icra tarihinden itibaren 70 yıllık süreye tabiidir. Nitekim bu süre içerisinde icranın hukuk uygun olarak yayınlanmış ya da umuma iletilmiş olması halinde,

⁶⁷ Kılıçoğlu, s. 225-227.

⁶⁸ Bulut, s.102-108.

önce gerçekleşenin tarihinden itibaren 70 yıl olacaktır. Manevi haklar bakımından ise, icracı sanatçının yaşamı boyunca ve ölümünden sonra en az 70 yıl olacağı düzenlenmiştir.

3. Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Hakları

Yayın kuruluşları, fikri çaba ile oluşan ve emek, zaman, sermaye ve personel ile hazırlanan yayınları kişilere iletim görevini gerçekleştirir. İfa ettiği bu görev neticesinde üstlendiği yasal sorumluluk, yayına yapılan yatırım ve alınan riskler ile karşı karşıya kalan yayın kuruluşlarını da korunmanın gerekli bir hal alması dolayısıyla birtakım haklar tanınmıştır. Radyo ve televizyon kuruluşları FSEK. m.18/2 hükmü dolayısıyla, eser üzerinde, bağlantılı hak sahibi olarak değil, eser sahibine ait hakları veya kullanım haklarını devir alan konumunda da olabilir⁶⁹.

Yayın kuruluşunun yayını bizzat üretmiş olması gereklilik arz etmemektedir. Yayının konusunun evvelden mevcut ve korunan bir eser olmasının, programın yayına hazırlanış tarzının da bir önemi bulunmamaktadır. Yayın kuruluşunun, personeline hazırlattığı senaryo ve oyuncularına icra ettirdiği bir dizide durum bu şekilde olacak ve eser sahibine ait hakları ya da hakkın lisansını almış olabilecektir. Yayın kuruluşlarının bağlantılı hak sahibi olması, eser sahiplerinin izniyle onların eserlerine ilişkin programları yayımlamaları durumunda söz konusu olur⁷⁰.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 82/3-4 hükmü uyarınca radyo-televizyon yayınlarıyla ilgili hükümleri; Merkezleri Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olan veya Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki yansıtıcı ile yayınlanan, Radyo-televizyon programlarına uygulanacaktır. Radyo TV programı, 3. Fıkra koşullarını sağlamasa bile, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma uyarınca korunan bir kuruluş ise, bağlantılı haktan yararlanacaktır. Radyo ve televizyonların bağlantılı hak sahibi olmasına ilişkin, Roma Anlaşması md.13, TRİPS md. 14 gibi uluslararası düzenlemeler de bulunmaktadır. Yayın kuruluşları için manevi bir hak tanınmamış olup, tanınan haklar mali haklardır. Söz konusu haklar münhasır niteliktedir. Haklara ilişkin süreler ise, yayının ilk iletim tarihinden 70 yıl geçmekle son bulacağı ifade edilmiştir⁷¹.

Radyo-Televizyon kuruluşları; FSEK. 80/3 madde hükmü doğrultusunda;

“(1) Yayınlarının tespit edilmesine, diğer yayın kuruluşlarınca eş zamanlı iletimine, gecikmeli iletimine, yeniden iletimine, uydu veya kablo ile dağıtımına izin verme veya yasaklama,

(2) Özel kullanımlar hariç olmak üzere, yayınlarının herhangi bir teknik veya yöntemle, doğrudan veya dolaylı bir şekilde çoğaltılmasına ve dağıtımına izin verme veya yasaklama,

(3) Yayınlarının umuma açık mahallerde iletiminin sağlanmasına izin verme veya yasaklama,

(4) Tespit edilmiş yayınlarının, gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda yayınlarına ulaşılmasını sağlamak suretiyle umuma iletimine izin verme,

⁶⁹ Bulut, s. 108-110.

⁷⁰ Bulut, s. 108-110; Kılıçoğlu, s.229-231.

⁷¹ Bulut, s. 108-110; Kılıçoğlu, s.229-231.

(5) Haberleşme uyduları üzerindeki veya kendilerine yöneltilmiş olan yayın sinyallerinin diğer bir yayın kuruluşu veya kablo operatörü veya diğer üçüncü kişiler tarafından umuma iletilmesi ve şifreli yayınlarının çözülmesine ilişkin izin verme veya yasaklama,

hususlarında münhasıran hak sahibidirler.”

VIII. SİNEMA ESERLERİNDEN DOĞAN HAKLAR VE KORUNMASI

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 13. maddesi uyarınca “*Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür. Eser sahibine tanınan hak ve salahiyetler eserin bütününe ve parçalarına şamildir.*” şeklinde ifade edilmesi suretiyle eser üzerinde hak sahiplerinin manevi haklarının ve mali haklarının işbu Kanun hükümleri ile korunacağını belirtmiştir.⁷² Bu bölümde sinema eserlerinin hak sahipliğinden ötürü sahip olunan haklar manevi ve mali haklar olarak iki bölümde ele alınacaktır.

A. Manevi Haklar

Manevi haklar, eser sahibinin kişiliği ve maneviyatıyla alakalı olan boyutu ele alan ve eser sahibinin eserin yaratımı sırasında kişiliği ile eseri arasında oluşan bağın korunmasını amaçlamaktadır. Eser sahibinin manevi hakları, mutlak haklardan olup eserin yaratımına bağlı ortaya çıkmaktadır. Kişiye bağlı olan manevi haklar kapsamında değerlendirilen menfaat ve yetkilerin üçüncü kişilere devri kural olarak mümkün değildir. Bern Sözleşmesi 6. Mükerrer maddesinde, eser sahibinin mali haklarından bağımsız olarak ve bu hakların devrinden sonra dahi, eseri üzerindeki sahipliğini ileri sürmek ve eserin her türlü tahrifine, bozulmasına veya diğer değişikliklerine veya şeref veya itibarına zarar verebilecek her türlü küçük düşürücü fiillere itiraz etme hakkına sahip olacağı düzenlenmiştir.⁷³

1. Umuma Arz Hakkı (FSEK. m.14)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.14/1 hükmüne göre “*Bir eserin umuma arz edilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını münhasıran eser sahibi tayin eder.*” Bu düzenleme ile eser sahibinin bu hususta “*mutlak*” ve “*münhasır*” yetkisinin olduğuna işaret edilmektedir⁷⁴. Eser umuma arz ile birlikte eser sahibinin özel alanından çıkararak kamuya sunulmaktadır⁷⁵. Bu kapsamda umuma arz yayımlanma, sahneye konulma, mikrofonla sunulma, radyo ve televizyonda veyahut internet ortamında yayımlama şeklinde gerçekleşebilir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.14/2 hükmüne göre “*Bütünü veya esaslı bir kısmı alenileşmemiş olan yahut ana hatları herhangi bir suretle henüz umuma tanıtılmıyan bir eserin muhtevası hakkında ancak o eserin sahibi malumat verebilir*” Doktrinde eserin umuma arzı ile ilgili lisans alan kimsenin de FSEK. m.14/2 kapsamında malumat verebileceği ifade edilmektedir⁷⁶.

⁷² Yücel, Mehmet. “Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Eser Türleri ve Eser Sahiplerinin Hakları”, *Fikri ve Sınai Haklar Dergisi*, S.50, C.13. 2017, s.337.

⁷³ Bulut, s. 114-115; Yücel, s. 337.

⁷⁴ Arbek, Ömer. *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s.135-136; Suluk, Cahit/ Karasu, Rauf / Nal, *Temel Fikri Mülkiyet Hukuku*, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.85.

⁷⁵ Arbek, s.136; Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.85.

⁷⁶ Arbek, s.132.

Umuma arz yetkisi, eserin umuma arz edilip edilmeyeceği, arz edilecekse eserin yayımlanma zamanı ve sunum biçimi hususlarını içermektedir. Eserin umuma arzı veya arz edilme biçimi eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek nitelikte ise, eser sahibi başkasına yazılı izin vermiş olsa dahi eserin aslının ya da işlenmiş şeklinin tanıtılmasını ya da yayımlanmasını men edebilmektedir. Menetme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür ancak diğer tarafın tazminat hakkı saklıdır. (FSEK. m.14/III)

2. Eser Sahibi Olarak Belirtme Hakkı (FSEK. m.15)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.15/1 hükmüne göre “*Eseri, sahibinin adı veya müstear adı ile yahut adsız olarak, umuma arz etme veya yayımlama hususunda karar vermek salahiyeti munhasıran eser sahibine aittir.*” Eser sahibinin, eserde adının belirtilmesini istemesinin kendisinin şahsi ve fikri menfaatleri açısından önem arz ettiği ifade edilmektedir⁷⁷. Eser sahibi bu yönde bir talepte bulunmasa da isminin belirtilmesi (aksi yönde bir irade açıklaması olmadıkça) gerekir⁷⁸. Eser sahibinin isminin belirtilmesi hakkı sadece eser üzerinde değil eserin kullanıldığı diğer araçlarda açısından da geçerlidir⁷⁹.

Eserin türü göz önünde bulundurularak, olağan ve alışlagelmiş usullere uygun olarak eser üzerinde adın belirtilmesi gerekir⁸⁰.

Eserin, eser sahibi tarafından isimsiz olacak biçimde umuma arzı sağlanmışsa, eser sahibinin hukuki koruma imkanlarından yararlanabilmesi için eserin kendisine ait olduğunu ispat etmesi gerekir⁸¹. Bu durumda veya eseri kimin meydana getirdiği hususunda uyuşmazlık olması durumunda, mahkemeden tespit istenebilir. (FSEK., m.15/3)

Bir eserden çoğaltma yolu ile kopyalarda ya da bir işleme eserin aslı veya çoğaltılmış nüshalarında da eser sahibinin adı ve eserin kopya veya işleme eser olduğu açıkça gösterilmelidir. (FSEK m.15/2)

3. Eserin Bütünlüğünü Koruma Hakkı (FSEK. m.16)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.16/1 hükmüne göre “*Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz*” Esere yönelik olarak FSEK. m.16’da belirtilen müdahaleler doğrudan ya da dolaylı olarak meydana gelebilir⁸².

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.16/2 hükmü uyarınca “*Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işliyen, umuma arzeden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri eser sahibinin hususi bir izni olmaksızın da yapabilir.*” Kanunda bahsedilen zorunluluk olgusunun her somut olay bakımından irdelenmesi gerekir. Eser sahibinin eserin

⁷⁷ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.86.

⁷⁸ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.86.

⁷⁹ Arbek, s.132.

⁸⁰ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.86.

⁸¹ Arbek, s.134.

⁸² Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.87.

bütünlüğünü koruma hususundaki çıkarı ile hüküm kapsamındaki diğer tarafın yaptığı değişiklikteki çıkarının karşılaştırılarak bir karar verilmesi gerekir⁸³.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.16/3 hükmüne göre “*Eser sahibi kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirilmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür.*”

4. Eserin Aslına Ulaşma Hakkı (FSEK. m.17/1)

Eser sahibi gerekli olduğu hallerde eserlerin aslından geçici bir süre yararlanmak için eserin aslını elinde bulunduran malik veya zilyetten talep edebilir. (FSEK. m.17/I) FSEK. m.17 deki düzenlemeden hareketle bu hakkın sadece yağlı ve sulu boya tablolar, heykeller gibi 4. maddenin birinci ve ikinci bentlerinde sayılan güzel sanat eserlerinde, roman ve şiir gibi 2. maddenin birinci bendinde sayılan ve el yazısıyla yazılmış eserlerde ve el yazısıyla yazılmış musiki eserlerinde geçerli olduğu ifade edilmektedir⁸⁴.

5. Eseri Tahrip Etmeyi Önleme Hakkı (FSEK. m.17/2)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.17/2 hükmüne göre “*Aslın maliki, eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Ancak eseri bozamaz ve yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez.*” Burada esasen kanun koyucu asla malik olan kimsenin mülkiyet hakkına eser sahibi açısından bir sınırlandırma getirmiştir⁸⁵. Tahrip eserde bir değişiklik yapılmasının türü olarak değerlendirilmekte, bu madde kapsamında korunması için, esere doğrudan ya da dolaylı bir müdahale olup olmadığı, bir müdahale müdahalenin eser sahibinin onurunu ve saygınlığını zedeleyip zedelediği veyahut eserin bütünlüğüne ve hususiyetine zarar verip vermediği ve aslın maliki ile eser sahibinin çıkarları mukayese edilerek sonuca varılması gerektiği ifade edilmektedir⁸⁶.

6. Sergileme (Teşhir) Hakkı (FSEK. m.17/3)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.17/3 hükmüne göre “*Eserin tek ve özgün olması durumunda eser sahibi, kendisine ait tüm dönemleri kapsayan çalışma ve sergilerde kullanmak amacıyla, koruma şartlarını yerine getirerek iade edilmek üzere eseri isteyebilir.*” Doktrinde malikin somut olayın şartlarına göre haklı birtakım gerekçelere sahip olması durumunda bu talebi reddedebileceği ifade edilmektedir⁸⁷.

B. Mali Haklar

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca “*Henüz alenileşmemiş bir eserden her ne şekilde ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Alenileşmiş bir eserden eser sahibine münhasıran tanınan faydalanma hakkı, bu Kanunda mali hak olarak gösterilenlerden ibarettir. Mali haklar birbirine bağlı değildir. Bunlardan birinin tasarrufu ve kullanılması diğerine tesir etmez. Bir işlenmenin sahibi, kendisine bu sıfatla tanınan*

⁸³ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.87.

⁸⁴ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.89.

⁸⁵ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.89.

⁸⁶ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.89-90.

⁸⁷ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.89.

mali hakları, işleme hususunun serbest olduğu haller dışında, asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanılabilir.” hükmüne yer vermiştir. Mali haklar, eserden ekonomik yararlanmayı ifade eden haklar olup manevi haklar gibi numerus clausus olarak sayılmıştır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 20. maddesinin ilk cümlesi doğrultusunda henüz alenileşmemiş bir eserden yararlanma hakkının münhasıran eser sahibine ait olacağını düzenlenmiştir. Devamında ise, alenileşmiş eser üzerinde sahibinin yararlanma hakkının Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda ifade edilen mali haklardan ibaret olduğunu belirtilmiştir. Buradan çıkan sonuç, mali hakların sadece alenileşmiş olan eserlerde söz konusu olduğudur. Doktrinde, alenileşme şartının maddi ve manevi haklar yönünden söz konusu olup olmadığına yönelik tartışmalar bulunmaktadır⁸⁸.

Mali haklar FSEK. md.49 uyarınca devredilebilirler. Öğretide bu hakların kiralanması, ödünç verilmesi, rehin edilebilmesi, haczedilebilmesinin de mümkün olduğu ifade edilmiştir. Mali haklar bağlamında FSEK. md.20/1 hükmünde birbirine bağlı olmayıp, biri üzerinde yapılan bir tasarruf, diğerini etkilemediği ifade edilmiştir. Hüküm uyarınca mali haklar birbirinden bağımsız olup bir tanesinin devredilmesi bir diğerinin de devredildiği anlamına gelmemektedir⁸⁹.

1. İşleme Hakkı (FSEK. m.21)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.21 hükmüne göre; *“Bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.”* İşleme, fikir ve sanat eserlerinde uygulamada en çok başvurulan ekonomik yararlanma yollarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır zira bu sayede toplumun farklı beklentilerine cevap verebilme olanağı sağlamaktadır⁹⁰. Şahsi kullanım amacı ile işleme, bilgisayar programları bakımından getirilen özel düzenlemeler bir tarafa bırakılırsa kural olarak serbesttir⁹¹.

Fikir ve sanat eserlerinin işlenmesi Kanun temelli (FSEK. m.31, 34) olabilir ya da sözleşme ile bu yetki sağlanmış olabilir; bu sözleşmede çoğunlukla lisans sözleşmesidir⁹². Eğer eser sahibi tarafından bir işleme yetkisi verilmişse, işleyen eser sahibinin kendisine tanıdığı sınırlara bağlı olarak işlediği eseri kullanabilecektir⁹³. İşleme eser sahibi, eser üzerindeki haklarını hem üçüncü kişilere hem de asıl eser sahibine karşı kullanabilir⁹⁴.

2. Çoğaltma Hakkı (FSEK. m.22)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.22/1 hükmüne göre *“Bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.”*

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.22/2 hükmüne göre *“Eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile*

⁸⁸ Bulut, s.127-128.

⁸⁹ Bulut, s.128-129.

⁹⁰ Arbek, s.140.

⁹¹ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.90.

⁹² Arbek, s.140.

⁹³ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.90.

⁹⁴ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.91.

mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır. Aynı kural, kabartma ve delikli kalıplar hakkında da geçerlidir.”

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.22/3 hükmüne göre “Çoğaltma hakkı, bilgisayar programının geçici çoğaltılmasını gerektirdiği ölçüde, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fiillerini de kapsar.”

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu açısından çoğaltmanın esaslı unsurları “bir eserin fiziksel ortama tespiti” ve “eserin herhangi bir şekilde algılanabilir olması” şeklinde ifade edilmektedir. Çoğaltma açısından ise “çoğaltılan nüshanın adedi”, “eserin dolaylı şekilde algılanabilmesi”, “çoğaltmanın türü ve tarzı”, “çoğaltmanın biçimi” ve “çoğaltmanın süresi”nin önem arz etmeyen hususlar olduğu belirtilmektedir⁹⁵.

3. Yayma Hakkı (FSEK. m.23)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.23/I hükmüne göre “Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine aittir.”

Yayma işlemi genelde çoğaltma işleminin akabinde gerçekleşmektedir ancak yayma işleminin yapılması için öncelikle çoğaltma işleminin yapılması da şart değildir⁹⁶. Yayma işlemi ile kast edilenin eserin fiziken piyasaya sürülmesi olduğu ifade edilmektedir⁹⁷. Yayma işleminin birden çok nüsha ile gerçekleştirilmesi şart değildir, tek bir nüsha da yayımlanabilir⁹⁸. Kanunda bahsedilen yayımın yapılmasına ilişkin işlemler sınırlı sayıda değildir, örnek olarak gösterilmiştir⁹⁹.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.23/II hükmüne göre “Eser sahibinin izniyle yurt dışında çoğaltılmış nüshaların yurt içine getirilmesi ve bunlardan yayma yoluyla faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Yurt dışında çoğaltılmış nüshalar her ne surette olursa olsun eser sahibinin ve/veya eser sahibinin iznini haiz yayma hakkı sahibinin izni olmaksızın ithal edilemez. Kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla, belirli nüshaların hak sahibinin yayma hakkını kullanması sonucu mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içinde ilk satışı veya dağıtım yapıldıktan sonra bunların yeniden satışı eser sahibine tanınan yayma hakkını ihlal etmez.”

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.23/III hükmüne göre “Bir eserin veya çoğaltılmış nüshalarının kiralanması veya ödünç verilmesi şeklinde yayımı, eser sahibinin çoğaltma hakkına zarar verecek şekilde, eserin yaygın kopyalanmasına yol açamaz. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Kültür Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.”

⁹⁵ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.91-92.

⁹⁶ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.94; Arbek, s.41.

⁹⁷ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.94.

⁹⁸ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.94.

⁹⁹ Arbek, s.41.

Kiralama bir eserin nüshalarının belirli bir ivaz karşılığında belirli bir süre kullanabilmesi amacıyla üçüncü kişiye verilmesi anlaşılmakta iken, ödünçte ise ivazsız olarak bu işlem gerçekleşmekte ve ödünç verme kavramı ile “kamuya ödünç verme”ye işaret edilmektedir¹⁰⁰.

4. Temsil Hakkı (FSEK. m.24)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.24/1’e göre “Bir eserden, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umumi mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.” Bu hak iki şekilde bir başka kimse tarafından da kullanılabilir: Eser sahibinin temsil hakkını devri halinde (FSEK. m.48/I) ve lisans sözleşmesi ile bu hususta bir başka kimseye lisans hakkı sağlanması durumunda¹⁰¹.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.24/2’ye göre “Temsilin umuma arzedilmek üzere vukubulduğu mahalden başka bir yere herhangi bir teknik vasıta ile nakli de eser sahibine aittir.”

Doktrinde temsil ile ilgili “dolaylı temsil” ve “doğrudan temsil” ayrımı da yapılmaktadır. Örneğin bir tiyatronun sahnelenmesi biçiminde gerçekleşen eylem doğrudan temsile örnek gösterilmektedir. Dolaylı temsile örnek olarak da FSEK. m.24/1’de yer alan “bir eserin işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umuma gösterilmesi” ve FSEK. m.24/2 hükmünde yer alan “temsilin umuma arz edilmek için meydana geldiği yerden başka bir yere bir teknik vasıta ile nakli” gösterilmektedir¹⁰². FSEK. m.24/1 hükmündeki temsil “tekrarlanabilir olma” özelliğine sahipken, FSEK. m.24/2 hükmündeki temsil bu özelliğe sahip değildir¹⁰³. Eser sahibi temsil hakkını devrediyorsa (FSEK. m.48/1), aksi sözleşmede ifade edilmedikçe bu devir sadece doğrudan temsili kapsar¹⁰⁴.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.24/3’e göre “Temsil hakkı; eser sahibinin veya meslek birliğine üye olması halinde, yetki belgesinde belirttiği yetkiler çerçevesinde meslek birliğinin yazılı izni olmadan, diğer gerçek ve tüzelkişilerce kullanılamaz. Ancak, 33 üncü ve 43 üncü maddelerdeki hükümler saklıdır.”

5. Yayın Yolu ile Umuma İletim ve Dijital Ortamda Umuma Erişimi Sağlama Hakkı (FSEK. m.25)

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.25/1 hükmüne göre “Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma¹⁰⁵ iletilmesi hakkı münhasıran eser sahibine aittir.”

¹⁰⁰ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.95.

¹⁰¹ Arbek, s.142.

¹⁰² Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.98-99.

¹⁰³ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.99.

¹⁰⁴ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.99.

¹⁰⁵ Alman Telif Yasası m.15/3: “Umum bir eseri kullanan ve bu eseri algılayabilen ya da erişebilen kişi veya kişilerle şahsi bir ilişkisi ya da bağlantısı bulunmayan kişilerdir.” Daha detaylı açıklama için bkz., Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.96 vd.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.25/2'e göre "Eser sahibi, eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına da sahiptir." "Gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkı" dijital ortamda umuma erişimi sağlama hakkını ifade etmektedir¹⁰⁶.

IX. HAKLARIN KORUNMASI

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, manevi ve maddi hakların korunması hususunda genel anlamıyla iki farklı koruma yöntemi öngörmüştür. Bu doğrultuda hukuk davaları FSEK. m.66 ila 70, ceza davaları FSEK. m.71 ila 75 arasında düzenlenmiştir. Eser sahibinin açabileceği hukuk davaları olarak ise Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda, "tecavüzün ref'i davası" (m.66-68), "tecavüzün men'i davası" (m.69) ve "tazminat davası" (m.70) olarak üç farklı dava türü öngörülmüştür¹⁰⁷. Ayrıca FSEK. m.15/3 hükmüne göre "Bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiği ihtilaflı ise yahut herhangi bir kimse eserin sahibi olduğunu iddia etmekte ise, hakiki sahibi, hakkının tesbitini mahkemeden isteyebilir."

SONUÇ

Hukuk düzeni ekseninde yapılacak değerlendirme doğrultusunda sinema eserleri, 2 Ekim 1992 tarihli "Sinematografik Ortak Yapım Üzerine Avrupa Sözleşmesi" kapsamında, Sözleşme'nin üçüncü maddesine göre "Sinematografik Çalışma" teriminin; "sinemalarda gösterilmek üzere tasarlanmış ve her bir Tarafın yürürlükteki film endüstrisini düzenleyen şartlarına uyan özellikle film (fiction), çizgi film ve belgesellerin sinematografik çalışmaları, orta veya herhangi bir uzunluktaki bir çalışma" anlamında kullanılacağı belirtilmiştir. Türkiye'nin de taraf olduğu Bern Sözleşmesi'ne göre ise "sinema eseri" sözleşmenin ikinci maddesi uyarınca; "Sinema tekniğine benzer bir yöntemle elde edilen sinematografik eserler" olarak ifade edilmiş olmakla beraber sinema eserinin konusu, içeriği, şekli veyahut amacına ilişkin herhangi bir ölçüte yer verilmemiştir.

Türk Hukukunda sinema eseri, FSEK. 5 madde uyarınca "her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi" şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Sinema eserleri birden çok kişinin yaratıcı emeği ile ortaya çıkmaktadır. FSEK. 8. maddesi bu hususu, "Sinema eserlerinde yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır." diyerek sinema eserine fikrî çabasıyla katkıda bulunan kişileri, eser sahibi olarak göstermiştir. Öğretide bu birlikteliğin iştirak, müşterek ve sui generis bir birliktelik olduğu konusunda çeşitli görüşler mevcuttur.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 13. maddesi uyarınca "Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür. Eser sahibine tanınan

¹⁰⁶ Suluk/Karasu/Nal, 2. Baskı, s.100.

¹⁰⁷ Yücel, s.337.

hak ve salahiyetler eserin bütününe ve parçalarına şamildir.” şeklinde ifade edilmesi suretiyle eser üzerinde hak sahiplerinin manevi haklarının ve mali haklarının işbu Kanun hükümleri ile korunacağını belirtmiştir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, manevi ve maddi hakların korunması hususunda genel anlamıyla iki farklı koruma yöntemi öngörmüştür. Bu doğrultuda hukuk davaları FSEK. m.66 ila 70, ceza davaları FSEK. m.71 ila 75 arasında düzenlenmiştir. Eser sahibinin açabileceği hukuk davaları olarak ise Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda, “*tecavüzün ref’i davası*” (m.66-68), “*tecavüzün men’i davası*” (m.69) ve “*tazminat davası*” (m.70) olarak üç farklı dava türü öngörülmüştür. Ayrıca FSEK. m.15/3’te tespit davasından söz edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Arbek, Ömer. Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Arıkan, Mustafa. “Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi Özeti, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.2, 2009, İstanbul 2009, s.129-170.
- Ateş, Mustafa. “Fikir ve Sanat Eserlerinin Kamuya Sunulması: Alenileşmemiş ve Yayınlanmamış Eserler Fikri Hukuka Göre Korunamaz Mı?.”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S.23, C.3, 2006, s.227-253.
- Bozbel, Savaş. Fikri Mülkiyet Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2015.
- Bulut, Beste. Sinema Eserlerinde Hak Sahipliği, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- Erel, Şafak N. “Fikri Hukuk Açısından Müzik Klipleri”, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C.6, S.1, 2006, s.55-62.
- Gümüş, Mustafa Alper. Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2.B., İstanbul, 2017.
- Günaydın, Ömer. “Sinema Eserlerindeki Karakterler ve Korunması”, Terazi Hukuk Dergisi, C.12, S.128, Nisan 2017, s.98-115.
- Hirş, Ernst. “Bern Sözleşmesi.” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.7, C.1, 1950, s.13-145. DergiPark, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42974/520289>. Erişim Tarihi:05.11.2020.
- Kaçmaz, Mine. Sinema Eserlerinde İracı Oyuncu Sözleşmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Kadıgil, Saliha Sera. Sinema Eserleri ve Sinema Eserlerinde Hak Sahipleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, 6.Baskı, Ankara, 2020.
- Özkan, Gizem. Sinema Eserlerinde Eser Sahibi ve Hakları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.
- Suluk, Cahit/ Karasu, Rauf / Nal, Temel. Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018. (2. Baskı)
- Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel. Fikri Mülkiyet Hukuku, 4.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.

Suluk, Cahit/ Orhan, Ali. Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku II: Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri, C.2, İstanbul, 2005 (Uygulamalı).

Sür, Pınar. Sinema Eserleri ve Sinema Eser Sahipliğinden Doğan Haklar (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.

Tosun, Yalçın. Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Yaşasın, Ali. “Sinema Eserleri ve Sinema Eserleri Üzerindeki Hak Sahipleri.” Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, C.12, S.47, 2016, s.887-928. EBSCOhost, search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=sso&db=edslgo&AN=edslgo.2459&site=eds-live. Erişim Tarihi: 05.11.2020

Yücel, Mehmet. “Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Eser Türleri ve Eser Sahiplerinin Hakları” Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, C.13, S.50, 2017, s.323-340.